

Скъпи читатели,

Тази година пролетта при нас, в Чехия, доста закъсня, но пристигайки бавно и полека, ни донесе много удовлетворение и искрена радост с десетките рисунки, снимки, видео филми и литературни творби, вдъхновени от обявения конкурс, посветен на 50-годишния юбилей на Вашето списание. С дъха и красотата на българската природа, традициите, обичаите и образите на историческите ни личности; със звучността на българския език – открихме все повече и все по-различни интерпретации на поставената тема.

За къде ще пътуват наградите и кои са наградените творби ще научите в следващите ни броеве, а в този брой Ви срещаме с личности, събития и обекти, извайващи не винаги видимия, но вечен образ на българщината.

На началните страници ще намерите първата част от обширното и задълбочено интервю на Мирела Костадинова с един млад български фотограф, който избира да разказва за Родината си чрез образите на млади и красиви момичета, облечени с традиционното ни облекло. За него вселената на българката е необятна и любопитна. Дълбоко интимна, но достигнеш ли до нея, можеш да откриеш, както отговори за самата жена, така и за живота, за културата, за фолклора и традициите ни. Как, въпреки карантината, успяха да отбележат празниците нашите сънародници в Усти над Лабем и Прага; налудничаво ли е да празнуваш свободата си през XXI век?; какви изненади подготвя списание Katarádi за своя юбилейен, 10-ти, рожден ден? За съжаление, и в този брой ще прочетете тъжна новина – отиде си уважаван сънародник от гр. Кладно, дългогодишен председател на тамошното ни сдружение и на Ревизионната комисия на АБС в ЧР.

За „Тихото наследство“, пред което е трудно да останеш безразличен, разказва в своята рубрика нашата Ани, а за заслугите на проф. Шоурек за българската наука и образование; за книгите и учебниците, литографираните лекции, лекциите в университета, уроците му във Военното и Рисувалното училище, работите по резбарство, изработването на геометрични модели – за целия му 40-годишен труд за България, ще прочетете в рубриката ни „Гордост и памет“.

На откъс от сборника „Ние, вработетата“ на емблематичния български писател Йордан Радичков, номиниран 2 пъти за Нобеловата награда за литература, чиито произведения са преведени на 37 езика и са издадени в 50 страни по света, можете да се насладите чрез чудесния чешки превод на Людмила Кроужилова.

За таланта на нашата сънародничка-художник и илюстратор Севда Коваржова, която твори, опитвайки се да види света през детските очи; за ХІІІ-ата среща с почитателите на новото българско кино в Чехия... четете в „Талант и творчество“!

Следвайки вечния образ на българщината, ще завърша с Копривщица, в която патриотичният дух и възрожденската архитектура са неразривно свързани.

Приятно четене!

Камелия Илиева, главен редактор



ОГНИЩА НА БЪЛГАРЩИНАТА

Българката е запазила и до днес добродетелите от миналото

Такова е мнението на Радослав Първанов – професионален фотограф, автор и съавтор на редица проекти, свързани с България. Снимките му са публикувани в National Geographic и Economist, в редица уебсайтове, печатни издания и телевизии.

През 2016 г. започва работа върху своя проект „Аз съм Българка!“, разкриващ красотата на България и българките, облечени в народни носии. Първанов обикаля страната и запечатва красивите жени на места с културно и историческо значение. Нова Телевизия излъчва репортаж за младия фотограф по време на негови снимки в лавандуловите полета на Казанлък, както и при Паметника на свободата на връх Шипка.

Роден е на 31 август 1993 г. в Габрово. Дипломира се в Техническият университет, със специалност „Електроенергетика и електрообзавеждане“. Още като студент участва в културния живот на възрожденския град, като отразява повече от 500 събития. През 2013 г. завършва „Фотография“ в Германия. Първата негова изложба е посветена на голямото наводнение в Габрово през 1991 г. Участва в научни, спортни, културни и исторически проекти. Работи с известния български ху-

дожник Теофан Сокеров. Заснема негов стенопис, който се намира в Априловската гимназия. Носител е на редица награди и отличия.

– Г-н Първанов, Вие сте правили хиляди снимки на българки, облечени в народни носии от различни краища на България? Какво разбрахте за някогашната и сегашната българка?

– Да, през последните тринадесет години, занимавайки се с фотография, съм снимал хиляди такива българки. Работата ми така се завъртя, че избрах да разкажа за Родината си чрез образите на млади и красиви момичета, облечени с традиционно ни облекло. Изследването на жената и нейния образ през годините е едно огромно предизвикателство. Да търсиш и да намиращ отговори за

българката е повече от учебник по българщина. Пазителка на дома и семейството, често сама тя е успявала да се справя с всичко – от прехрана до домакински задължения. Особено след войните, когато често е оставала сама. Учител, земеделец, лекар, душевен пристан и още, и още. Рядко се замисляме за мястото ѝ в нашия живот, а тя понякога е по-силна от мъжа. Съвременната българка пази в себе си всички качества и добродетели на жената от миналото. Но то трябва да бъде събудено... Българката е най-красивата жена на света, тя е най-силната по дух...

– А какво Ви разказват шевиците в носиите? В тях има много тайнство, мистицизъм и нещо непознаваемо дори.

– Замислям се... Самата дума

нието на всеки детайл има смисъл и своя мисия. Доказателство за огромното значение на този специален вид шев е в това, че освен наследство на нас, българите, шевиците са нещо, подарявано на млада булка, обект на творение в наричането и завещаването на живот за бъдните поколения. Дали е лечебна или пророческа – не знам. Вероятно малко хора могат да коментират. Знаем обаче, че има нещо повече от конци и плат в тях. По време на снимки или на събитията, които организирам, наблюдавам невръстни дечица, които моментално „залепват“ за престилките и сукманите на моделите. Децата с пръст следват точно формите на шевиците, следят извиването на гайтана и познават извивката на пазвата на кюстендилския казмир. Дали това не е доказателство



най-мистичното и непредсказуемостта в нашия живот, е трудна задача. Вселената на българката е необятна и любопитна. Дълбоко интимна, но достигнеш ли до нея, можеш да откриеш, както отговори за самата жена, така и за живота, за културата, за фолклора и традициите ни. Българката е наследник и утроба на нашите корени, съкровищница, която си струва да бъде опозната. Поглеждайки назад към образа на обикновените жени, превити над нивите край селата, преди двеста и повече години, откривам железни правила. Достоен и природосъобразен начин на живот. Почит към Бога и природата, уважение към земята и нейните блага. Нещо, от което днес доста сме се отдалечили. Като източник на история и като основна причина за продължаващия живот и род,

„шевица“ е от женски род. ШЕВица звучи някак нежно, като женската душа. Творена от женските ръце, тя разказва за живота, за трудностите, за успехите, за благосъстоянието. В нея е вградено наричане за добро, за здраве, за живот, за рожба. Шевицата като код може би никога няма да бъде разгадана напълно. Симетрията и естетиката в нея са завидни и оставят трайна следа. Вградени са още логика и смисъл. Шевиците може би са най-старият жив свидетел на древната ни история. Смятам, като сложност на изразните средства и смислово, те се извисяват над гении като Фибоначи и Микеланджело. Всичко онова, което светът познава и разказва, може да бъде намерено в нашите шевици. Елементите са свързани с природата и притежават своя цел. Съдържа-

за старите души и за познанието, с което се раждаме? Много тайни ще останат неразкрити. Но за нас е удоволствие да изследваме тази тема и да търсим неразказаните истории, невиджаните шевици и техните послания за поколенията. Един от най-красивите елементи, съобразен с всичко наоколо, дълбоко залегнал в нашите традиции.

– Разкажете ни за проекта „Аз съм Българка!“

– Мисията „Аз съм Българка!“ се зароди с адрес Габрово. Моя авторска идея, идея на млад човек, роден и възпитан в духа на родолюбивите традиции на този възрожденски град. Национален проект „Аз съм Българка!“ е замислен като събирателен образ на България, изразен чрез красива българка в пищен

национален костюм, на фона на родни обекти с културно и историческо значение. Идеята възникна през есента на 2014 г., вдъхновена от снимки на красива българка в национална носия в стария Пловдив, направени на 4 октомври. Последва положителен отзвук след публикуването им в медиите, започна предварителната подготовка за работата по замисления проект. Снимките по него се осъществяваха през цялата 2016 г. Две години по-късно работих по заснемането на нови двадесет момичета с още над тридесет сюжета, за да допълня картата на България с още красиви българки, забележителни места с културно и историческо значение и нови пишци носии. До тук са заснети Боженци, Плевен, Асеновград, Ловеч, Стара Загора, Дяволския мост край Ардино,

ването на приема на заявленията, желанието да станат част от проекта бяха изявили 326 красиви български девойки с доказано отношение към родните традиции. Прецизният кастинг избра 20 от тях да участват в представянето на идеята ни и нейните послания.

В третата част на Национален проект „Аз съм Българка!“ ще видите розобер край Казанлък, красотата на Браца, река Арда, язовир „Въча“, капански чудеса, карловски розобер, пещера „Проходна“, Видин, Оряхово, добруджанска жътва, нос Калиакра, къщите на старо Карлово, Лафчиевата къща в Дряново, Троян, Котел, „Изворът на Белоногата“, Мезек, месенето на хляб, низането на тютюн, Кюстендил, параклис „Свети

страната, които все още не съм изследвал достатъчно. Богатство е душата, с която мога да опиша точно това, което притежаваме. Вярвам, че не е случайно. Точно ние на Балканите сме най-облагодетелствани в тази насока. Земя, докосната от Бога – наистина е така! Ако трябва да избирам планина или море, бих избрал планина. Обичам моя край, там където съм роден, край Стара планина. Склоновете, реките, горите ми дават спокойствието, чисто-



Еньовден, Батак, Карлово, лавандулови поля, „перлите“ на Южното Черноморие, Чирпан, Хармония, Добрич, тревненски сокай, гроздобер, Бяла, Широка лъка, Седемте рилски езера, Плиска, Преслав, Мадарски конник и др.

Годишнини, свързани с исторически събития, случили се в България, са основният акцент във втората част на националния проект „Аз съм Българка!“. Снимките протичат под мотото на 140-годишнината от Освобождението.

Избрах 2020 г. за създаването на третата част на авторския си проект „Аз съм Българка!“. Подготовката за това обаче започна още от 1 май 2019 г., когато стартира специалният ни Кастинг за фолклорни модели. Интересът към него бе очакван и към 1 октомври, след приключ-

Йоан Летни“, Сандански, село Лиляново, водопад „Попска лъка“, Благоевград, Стобски пирамиди, Рилски манастир, Лещен, Ковачевица, Вазовата екопътека, Паталеница, български поети, Боженци, село Бръшлян, Хасково.

– Вие снимате българската природа. Кой са любимите Ви кътчета на Родината?

– Това, което ни е дала природата в България е повече от уникално. На малка територия имаме концентрирани множество феномени и единствени обекти, будещи удивление пред цял свят. Любими ми е цялата страна. Природата ни е дарила с невероятно разнообразие. Бил съм почти навсякъде в България. Има съвсем малко места от



тата, енергията и заряд, които хранят моята душа. Обичам от малък и крайдунавските градове. Един от тях, откъдето са и моите корени по бащина линия, е Оряхово. Граничната ни река криволичи и на места напомня на кръвоносната система на човешкото тяло. Тя има важна функция за региона и вярвам е едно от много значимите природни кътчета на страната. Имам мечта да

прекося сухопътната част на крайдунавските региони от началото на българската граница чак до мястото, на което Дунав напуска пределите на моето Отечество. Често пъти през годината посещавам Родопите. Тази планина ме зарежда, радва душата ми и храни моите сетива. Обикалям с дни в известни и в не толкова популярни села. Има нещо различно там, въздухът, хората, къщите – всичко. Топло е и е красиво, необятно и много загадъчно. Родопска планина е гостоприемна и красива. Показва сътвореното от природата в една особена топлина и мекота. Пълноводни реки, които криволичат в полите на планината, антични крепости и тракийски светилища. Може би нея обичам да посещавам и снимам най-много. Освен природата, харесвам атмосферата на архитектурните ни резервати. Градове и села, запазили в себе си онзи неподправен, истински, български дух. Днес такива селища са защитени от Закона за културното наследство, а самобитни пазители на българското има достатъчно. От тях любим ми е единственият град-музей в България – Копривщица. Бунтовна, красива и единствена, тя е родно място на част от идеолозите на българското Освобождение и мястото, на което е избухнало Априлското въстание, дало силната искра на борбата за свобода.

– Виждала съм много Ваши снимки на Паметника на свободата на връх „Св. Никола“. Коя е онази сила, която Ви тегли все натам?

– Смятам, а и не само аз, че това е най-българското място. Не просто обект, за който, като кажеш България и се сещаш, а историята, силата и волята на българския народ. Спокойствието и тишината на този суров старопланински връх са емблема и еталон на борбата ни за наследените идеали, които завещават революционерите на унижена България през онова време. Пригетелната сила на това място за най-дълбок поклон е неизмерима. Обичам да съм там и да „общувам“ с нестихващите ветрове. Бурята там горе е ежеминутно преживяване, но



да Ви кажа минусите в температурата, ураганният вятър и останалите затруднения винаги са игнорирани от физическите ми усещания. Силата, която предава този връх ме карат да не чувствам студ, умора и обичайните затруднения при снимките на ветровит планински връх. Изпитанието да станеш едно с върха е често желано от мен, защото ме среща първо с историята и след това с мен самия. Изкачването на всички 920 стъпала до там са момент за размисъл в гъстата гора. А гледката, която се разкрива в самото подножие на „Св. Никола“, спира дъха ти и учестеният пулс за момент спира. Това го знае всеки изкачил стълбите и отворил съзнанието и сетивата си за красотата и въздействието на това място. Освен да се заредя там, мога да си припомня за търпението, силната воля и невъзможността от отказване на опълченците, които дават всичко, правят саможертвата, без да се замислят, преследвайки идеалите. Ето такива трябва да бъдем днес, когато работим за Родината, когато се борим за своята свобода, когато се стараем да живеем достойно и с уважение към предците, опирайки се на корените ни. Винаги готов за саможертва, защото често военните действия са наричани свещени, защото са за защита на Отечеството. Такива и много други послания може да научим от всеки стрък трева на този връх, който преди нея не бива да забравяме, че е напоена с много българска кръв. Неслучайно тази висина в централна Стара планина е стратегически транспортен проход от незапомнени времена, неслучайно се вижда далеч от юг и север. Вярвам, че това място не е никак случайно за своята история. Суровите условия, стратегическото разположение и силните воители е предначертано да водят най-кръвата битка в Освободителната ни война. Върхът на българската свобода и най-милото за мен място. Ние, като народ, трябва да носим това място и паметта на хилядите жертви в себе си цял живот, да го предаваме на наследниците си. Защото всяко убито тяло на Шипка е част от стълба, на който се

издига победно развято българско знаме!

– От кои българи, свързани с историята ни, се вдъхновявате и защо?

– Животът ми е вдъхновен от хората, писали за българите – Иван Вазов, Захари Стоянов, Христо Ботев, Паисий, който пръв направи така, че българите да се гордеят с историята. Работата ми, обаче е вдъхновена най-много от Любен Каравелов и неговата „Хубава си, моя горо“. Намирам смисъл и актуалност в написаното от автора на „Мамино детенце“ по адрес на народа и не само... Освен всичко, с което е известен, Любен Каравелов е бил изследовател на етнографията и фолклора на страната ни. Едно от нещата, които ме крепят като българин. Вълнува ме как един поет и революционер се интересува и изследва детайлно ценното на нашата култура. Вдъхновявам се от думите, делата и заветите на всеки българин, който не се поколебава да се отдаде на всяка цена и с всички средства на каузата да брани и прославя Родината и родното, който живее достойно и уважава корените ни.

– Прави впечатление, че не снимате нито Европа, нито Азия или Африка. Другите култури не Ви ли привличат?

– Снимал съм всъщност на изброените от Вас континенти. Запознат съм с много далечни култури и то в детайли. Интересни са, но не е моето... Любопитен съм и отделям достатъчно време за снимки, литература и обиколки по непознати места. На сърце ми е нашата култура. Светът ни предлага огромна пестрота от култури, народи, езици и фолклор, но като нашите мисля, че няма. Планетата е наш дом и ние трябва да съжителстваме мирно и природосъобразно. Всичко е баланс и равновесие. Затова трябва да се интересуваме от миналото и традициите си, за да има любов и уважение помежду ни и да сме от полза за земята, на която живеем, а не във вреда. Чуждите култури са интересни, а някои с елементи близки до нашите. Знаем многото истории за произхода на българите и навсякъде по пътя от Далечния изток насам се срещат

подобни традиции, бит и предмети с корени, близки до нашите.

– Българските традиции са в основата на творчеството Ви? Откъде идва това у Вас?

– Това е темата, която отваря всички мои сетива. Темата, която храни душата ми. Очи и съзнание са широко отворени за българските традиции. Възпитанието ми е насочено в тази посока от моите родители. От ранна ученическа възраст винаги съм бил привлечен от историята на България. Още в пети клас имах извънкласна работа с първата ми учителка по история г-жа Йорданка Христова. Първото ми училище бе СОУ „Христо Ботев“ в Габрово, където по примера на патрона ни, патриотичното обучение и възпитание бяха водещи. Благодарен съм на своите учители по история през годините – Анатолий Антонов и Цветанка Генчева – за отделеното време да отговорят на любопитството ми.

Вярвам, че всичко в съвкупност е породило моята голяма любов към традициите. По-късно, откривайки фотографията като моето изразно средство на личността и емоциите, се отдадох предимно на заснемането на събития, които ще останат в историята: исторически възстановки, традиционни събори и паметни места. Това продължава вече над тринадесет години, като влечението към тази тема е все така силно, както в началото. Днес вече знанията, възможностите и способностите са на още по-високо ниво и докосването ми до традиционното е още по-силно.

Искрата прерасна в огън, а огънят бе трансформиран в светлина, която нося по пътя си напред към българското. Традицията е дума, ритуал, събитие, бит, които са неотменими. Търпят промени, еволюция дори, но са непохватими на своя пиедестал, защото смятам, че те ни правят уникални като народ. Традицията като смисъл на думата е предаване от поколение на поколение. Тоест и животът е традиция. Предаваш живота на следващото поколение чрез чудото. Традиция е и всичко, установено от нашите предшественици. ◆

(Следва продължение)